

Tereziánská iniciativa 57

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

listopad 2011

Foto: Archiv KPR

**Prezident republiky propůjčil 28. října
Řád Tomáše Garrigua Masaryka**

PhDr. Dagmar Lieblové

za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva.

Gratulujeme naší předsedkyni!

70. výročí zahájení transportů židů z českých zemí

16. října 1941 odjížděl první transport českých židů do ghatt v Lodži a Minsku, po němž následovaly četné transporty do Terezína a odtud do vyhlazovacích táborů.

Toho dne jsme se letos v Terezíně setkali, abychom vzpomínali na dobu, kterou jsme zde prožili. Sešlo se nás ze všech míst republiky kolem dvou set.

V Kulturním domě nás přivítal ředitel Památníku Terezín PhDr. Jan Munk. Následoval působivý koncert Doc. Jiřího Hoška a jeho dcery Dominiky. Pak nás oslovila předsedkyně TI Dr. Dagmar Lieblová, za město Terezín jeho starostka Růžena Čechová. Hlavní projev přednesl místo ministra kultury Dr. Jiřího Bessera jeho náměstek Dr. František Mikeš, který se věnoval osudu českých židů za 2. světové války.

Projev Dagmar Lieblové v Terezíně:

Před 70 lety začaly deportace židů z protektorátu Čechy a Morava a tím nastalo, jak to kdysi nazval pan dr. Feder, moudrý rabín a vzácný člověk, poslední dějství židovské tragédie. Dne 16. října 1941 opouštělo 1000 pražských židů, mužů, žen i dětí, své domovy a z bubenského nádraží odjížděli do ghatta v Lodži. Vydávali se na cestu, ze které pro většinu nebylo návratu. V krátké době pak následovaly další a další transporty z Prahy do Lodže, z Brna do Minsku. Dne 24. listopadu 1941 pak odjelo přes 300 mladých mužů do Terezína, aby tam vše připravili na příchod dalších transportů.

O 16. říjnu a o tom, co následovalo, se dlouhá léta prakticky nemluvilo. Až v roce 1991, tedy k 50. výročí, uspořádala tehdy nedávno založená Terezínská iniciativa několikadenní pamětní dny. Byla to velká akce, asi vůbec největší, jakou kdy TI uspořádala. Pamětní dny se konaly v Praze i zde v Terezíně, sjelo se na ně na 700 bývalých terezínských vězňů z celého světa, zúčastnili se jich tehdejší prezidenti Československa a Izraele a řada významných osobností. Na programu bylo několik koncertů - ve Smetanově síni Obecního domu zaznělo Verdiho Rekviem, v tomto sále byl po mnoha letech uveden Brundibár. Slavnostně bylo otevřeno Muzeum ghatta s první expozicí, v Praze byla v místech někdejšího shromaždiště pražských židů, na zdi u Parkhotelu, odhalena pamětní deska.

Pamětní dny pořádala TI i k 60. výročí zahájení deportací v roce 2001.

Uplynulo dalších 10 let, během nichž naše řady prořídly, ubylo nám i sil a někdejší iniciátoři a organizátoři pamětních dní už také nejsou bohužel mezi námi. Proto jsme vděčně přijali nabídku Památníku Terezín, že si vezme

konkrétní organizaci tohoto dne na starost. Chtěla bych tedy pracovníkům Památníku za to poděkovat, stejně jako paní starostce Čechové za poskytnutí těchto prostor.

Scházíme se tedy, abychom si připomněli, co se stalo před 70 lety. Ještě tu my pamětníci jsme, i když nás je čím dál méně. Ale co dál? Jak to bude za dalších deset let? Bude tu vůbec ještě někdo z nás?

Při těchto úvahách mi tane na mysli příběh tzv. Stromu terezínských dětí. Podle legendy sazeničku zasadila v roce 1943 skupina dětí na dvoře dívčího domova a po pěti letech byl stromek přesazen na židovský hřbitov. Javor vyrostl, zmohutněl, s dojetím se pod ním zastavovaly skupiny mladých lidí z celého světa. Pak však přišla povodeň a strom ji nepřežil. Dnes je z něj po úpravě působivý, ale neživý památník. Avšak vedle něj roste nový stromek, odnož, potomek toho původního, nesoucí dál jeho poselství. A jako s tím stromem je to i s námi. První generace s přibývajícím věkem stárne, chřadne a odchází. Za nějaký čas po nás zbudou jen neživé památky - videonahrávky rozhovorů, filmy, knihy vzpomínek. Ale jsou tu už další generace. A tak snad můžeme doufat, že naše děti a děti jejich dětí nebudou zapomínat a ponесou naši živou paměť dál.

Známou dětskou operu Brundibár Hanse Krásky a Adolfa Hoffmeistersa s velkým úspěchem předvedl Dismanův rozhlasový dětský soubor (DRDS), jenž nám připomněl mnohdy tragické osudy dětských představitelů původního terezínského představení.

Po pohoštění v Parkhotelu jsme měli možnost zhlédnout v bývalých šancích neobvyklou výstavu skleněných rukou významných osobností politického, kulturního i sportovního života, jako např. Václava Havla, Nicolase Wintona, Ivana Lendla a dalších.

V Magdeburských kasárnách se nato konalo vynikající představení o dvou hercích - Zuzany Onufrákové a Miroslava Hrušky, v režii Daniela Hrbka, o osudech bývalých terezínských vězňů Hany Pravdové a Miloše Dobrého. Tuto hru s názvem Šoa v současné době uvádí Švandovo divadlo v Praze.

Na závěr našeho setkání se v Muzeu ghetta v premiéře promítal animovaný umělecký dokument „Helga - L 520“ o malířce Helze Weissové-Hoškové.

Příjemným doplněním zážitků bylo i setkání s mnoha přáteli a známými, z nichž některé jsme dlouho neviděli.

D.G., A.L.

Světla a stíny vzpomínkových oslav 16. 10. 2011 v Terezíně

Michaela Vidláková

O světlech toho dne mohu říci jen tolik, že pro mne to byl - při smutném kontextu tohoto dne i místa těžko říkat „krásný“ - ale určitě působivý zážitek. Program dobře zvolený, fungující organizace akce a hlavně setkání s mnoha lidmi, s nimiž se cítím blízka, a dobrý pocit vidět tehdejší *kluky a holky* dnes obklopené dětmi a vnuky. Fungovalo přistavení autobusů i překrásné počasí. Vynikající pohoštění. Účast náměstka ministra kultury, funkcionářů města i Památníku podtrhovala význam dne. To byla světla.

Stíny? Ano i ty byly, hlavně předem. A na vině byli jak bývalí vězňové, tak i organizátoři.

Když je něco zadarmo, tak lidé snadno ztrácejí zodpovědný přístup. Mnoho pozvaných se v Praze přihlásilo, leckdy i s více rodinnými příslušníky: „Proč ne, když se nám nebude chtít, tak pak nepřijdeme,“ pomysleli si nejspíš, „vždyť to nic nestojí.“ Terezínská iniciativa objednala odpovídající počet autobusů. Tři. No, a mnoho lidí pak bez předchozího odhlášení nepřišlo, vešli jsme se klidně do dvou. A tak jeden autobus zůstal prázdný a odjel zpátky. Jenže objednané autobusy se musí zaplatit, ať už jedou nebo nejedou.

Co to chtělo? Nelze-li se spolehnout na zodpovědnost členů, pak jedině asi přece jen nutnost složit zálohu za objednané a včas neodřeknuté místo. Asi by to zabralo. Jenže - by to bylo složité - to znamená peníze doručit, zapsat, zkontrolovat seznam při odjezdu a v případě, že je vše v pořádku, zálohu pak členům vrátit. Kdo se o to má starat? Je tu snad výbor TI od toho, abychom vychovávali nezodpovědné nebo - řekněme rovnou - bezohledné členy???

A další věc: leckdo třeba chtěl vnoučatům nebo více členům rodiny ukázat Terezín. Proč ne zrovna teď, když se to tak šikovně hodí...

A tady se projevila hrubá závada na straně pořadatele, tj. Památníku Terezín. Údajně proto, že prostor na půdě Magdeburských kasáren má omezený počet míst, byly pozvánky rozeslány jen bývalým vězňům (kteří si s sebou mohli vzít jako doprovod kohokoliv). A ani nebylo řečeno dost jasně, že doprovod znamená jedna osoba. To byl ale důvod, proč pak nebyli pozváni členové Terezínské iniciativy z druhé a třetí generace. **Dát přednost být i třeba**

rodinným příslušníkům, kteří ale nejsou členy TI, před těmi, kdo jsou také rodinní příslušníci, přímí potomci vězňů, kteří jsou navíc aktivními členy TI a jsou ochotni pokračovat v naší činnosti, to byla neodpustitelná necitlivost a netaktnost. A tak došlo k tomu, že do Terezína nejeli členové Předsednictva Terezínské iniciativy druhé generace. Myslím, že to právem pocítují jako urážku. Jestliže chceme, aby TI existovala dál i pak, až generace vězňů tu nebude, pak je nutno si jich také vážít a ne je takto přehlížet. Snaha výkonného výboru TI ještě během září docílit u organizátorů v Památníku nápravu této chyby, se bohužel nesetkala s jejich pochopením.

Nakonec se ukázalo - a bylo to lze v podstatě předvídat - že ne všichni přihlášení, ať už ze zdravotních nebo jiných důvodů, do Terezína nakonec opravdu jeli. A i kdyby ano, těch nemnoho členů TI z dalších generací, resp. doprovodní členové by v nouzovém případě jistě pochopili, že na půdu všichni nemohou, a absolvovali by divadelní hru na obrazovce v jídelně Magdeburských kasáren. Nakonec se ale i na půdu všichni zájemci v pohodě vešli. Napravit se to už nedá. A tak zůstala jen zlá krev a hořká pachůť. **Škoda.**

Foto na dvoustraně: Radim Nytl, Památník Terezín

K 70. výročí zahájení deportací

Letošního zastavení u pamětní desky na zdi Parkhotelu se zúčastnili Eva Merová, Věra Baumová a předseda Dolnosaského spolku na podporu Terezína Hans-Joachim Wolter, který tam pronesl tato slova:

V říjnu každého roku postojíme v první den našeho studijního pobytu u železniční vlečky v Terezíně. Otřesení, smutní, se v myšlenkách loučíme. Odtud opustilo 65 vlaků Terezín směrem na východ. Tam se stopa všech židů ztrácí. Tři vlaky odjely do Rigy. Z těchto 3002 odvečených lidí jich transport a masovou vraždu v lese Bikernieki přežilo jen 118. Letos v létě jsem tam byl a uviděl to množství různobarevných kusů žuly. Prudký déšť se hrnul na toto místo tichých vzpomínek. Bylo by se mi chtělo křičet.

Ibl

Foto: Věra Baumová

... a položení květin na hřbitově u pamětního kamene loďským.

Položení květin u pamětní desky před Parkhotelem . . .

Všechno, co kolem sebe vidím, je darem

Letos na podzim to je sedmdesát let od doby, kdy byly v říjnu 1941 odeslány první transporty z Protektorátu Čechy a Morava do Polska. Krátce po tom bylo založeno ghetto Terezín. Patřilo do rámce plánovaného vyhubení evropského židovstva, později zvaného holocaust. Během více než tří let se nacistům podařilo nás skoro všechny vyhubit nejhroznějšími způsoby. O holocaustu - o vyhubení evropských Židů se během let psalo i mluvilo. Co se mluvilo a kolik se psalo o nás, hrstce přeživších?

Nyní po sedmdesáti letech, po tom, co jsme byli vyhnáni z našich domovů, nás zůstalo jen málo, zůstali jsme jen my tehdy nejmladší. Jak jsme po tom, co jsme byli vykořeneční, jak jsme po oněch hrůzných zážitcích žili?

Jaký vztah jsme měli k lidem, k životu? Ve třinácti letech jsem byla vytržena z domova, během krátké doby jsem přišla skoro o všechny své příbuzné, o kamarády, lidé z naší náboženské obce mizeli každým dnem. Díky mnohým šťastným náhodám jsme přežily - maminka, sestra a já. Bylo mi darováno sedmdesát let! Každý den, každá hodina je darem.

Je mi nyní dvaosmdesát let. Mám děti, vnoučata, očekáváme pravnouče.

Z každé chvilky, z každé hodiny se těším, jsem za ně vděčná.

Nyní ve stáří mám dost času pozorovat, obdivovat a těšit se ze všeho, co vidím a zažívám. Na ulicích, v alejích, potkávám mladé rodiče s rozkošnými dětátky. Na ulicích se procházejí kočičky, protahují se, umí si najít to správné místečko pro své časté a dlouhé siesty.

Těším se z rostlin a květin, které mívám při každodenní procházce, a všemu se obdivuji. Vidám krásné stromy, keře různých druhů, vysoké, ve větru kymácející se palmy! Nebe, v létě tak krásně blankytné, v zimě se po něm honí mračna a obláčky. Moře - ještě modřejší než obloha, večer do něj zapadá zlatá koule slunce.

Všechno, co vidím, čemu se obdivuji, co mám, je darem, vždyť jsem byla před sedmdesáti lety odsouzena k smrti, tak jako všichni souvěrci.

Michal Maud Beerová

Kam kráčí Židovské muzeum?

Michaela Vidláková

Židovské muzeum chystá v příštích letech rozsáhlé změny ve svých expozicích. Některé expozice se velice významně týkají jak poslání naší organizace, tak i jejích jednotlivých členů, zejména pokud jde o Památník obětem holocaustu v Pinkasově synagoze, o dětské kresby z Terezína a o dosud velmi ubohý úsek expozice ve Španělské synagoze věnovaný historii holocaustu českých Židů (i když - jak známo - sbírek a materiálu z této doby má ŽM velmi mnoho). Proto se před časem Předsednictvo Terezínské iniciativy obrátilo dopisem na Dr. Leo Pavláta, ředitele Židovského muzea v Praze, se žádostí, zda by nás mohl s plánovanými změnami podrobně seznámit. Velice rádi bychom měli možnost se k nim případně i vyjádřit.

Je totiž opravdu až ostuda, jak nepochopitelně málo pozornosti je ve stávající historické expozici věnováno té nejtragičtější kapitole dějin českých Židů. Vždyť v mnoha městech ve světě, jichž se holocaust bezprostředně netýkal, jsou tomuto tématu věnována celá muzea. Zdejší ŽMP, ač má celé oddělení dějin holocaustu, až dosud - ještě 20 let po převratu - nebylo schopno kvalitní a obsáhlou trvalou expozici o osudu českých Židů za 2. světové války vytvořit a začlenit ji do celkové historické výstavy. To se týká nejen holocaustu, ale i židovských vojáků, ilegálních pracovníků, židovských politických vězňů a emigrantů.

Obdrželi jsme od Dr. Pavláta obsáhlou odpověď, kde jsou chystané změny rámcově popsány a v podstatě odpovídají i některým našim představám a přáním. Zejména kladně hodnotíme plánované přenesení expozice kreseb terezínských dětí do větších prostorů. Jenže: ŽMP na to chce použít Guttmannovu galerii, kde je chce vystavit dokonce v originále, ne jako dosud

v kopiích. (Pozn. autora: myslím, že je to určité riziko, našli se vandalové, kteří poničili Monu Lisu nebo barák v Sachsenhausenu - většině návštěvníků kvalitní kopie doposud plně dostačovaly.) Toto místo má ale dvě podstatné nevýhody. Jednak tím ŽMP bohužel ztratí prostory, kde se až dosud konaly velmi kvalitní a unikátní krátkodobé výstavy. Kromě toho je galerie umístěna trochu stranou od obvyklé trasy, což návštěvnosti expozice příliš neprospěje. Ani dnes většina návštěvníků ŽMP do Guttmannovy galerie nezaproubí.

Současný objekt Obřadní síně Pohřebního bratrstva má být podle plánu použit pro expozici dějin Židovského muzea. Ty však nejspíše nejsou právě ústředním bodem zájmu většiny návštěvníků a mohly by být tedy umístěny více stranou. Nebylo by snad do této budovy možno umístit výstavu dětských kreseb? Byla by v lepší prostorové návaznosti na okruh prohlídky. Nebo, pokud bude rozsáhlejší expozice o holocaustu ve Španělské synagoze, pak ve vazbě na toto téma by patřily tam. Bylo by to asi ještě zapotřebí zvážit.

Pokud jde o Pinkasovu synagogu, po přemístění dětských kreseb má být jedna část v patře věnována moderním technologiím a další informačnímu centru. Měly by zde být zpřístupněny památky na jednotlivé oběti, fotografie, filmy i předměty, které se váží k tématu. To je dobrá myšlenka. Díky tomu, že tyto prostory jsou poměrně odděleny od vlastního Památníku obětem, nenaruší se tím charakter Památníku, ale navíc to umožní přístup k lidskému rozměru šoa.

Jak píše Dr. Pavlát i Dr. Frankl, muzeum chce v budoucnosti hodně používat moderní technologie pro prohlížení dokumentů, fotografií atd. Avšak návštěva vynikajícího moderního a velice názorného Židovského

muzea v Berlíně, kde těchto možností vlastního podrobnějšího hledání je bezpočet, ukazuje, že jen velmi málo návštěvníků se tím opravdu zabývá. Podobně ani v Terezíně není mnoho těch, kteří by déle naslouchali videu se vzpomínkami pamětníků. Je nutno počítat spíše s určitou povrchností většiny návštěvníků, kteří chtějí vše dostat naservírované co nejpřehledněji, nejnáznorněji, nejsrozumitelněji - jak to vyjadřuje známý termín „*po lopatě*“.

Z došlých odpovědí stále vyplývá naše určitá nejistota, pokud jde o expozici holocaustu a dějin 20. století: Že sice tedy v plánované expozici se s určitým rozšířením počítá, ale je to prý jen úsek z dlouhých židovských dějin a kultury v Čechách a že ŽMP se těmito otázkám může věnovat pouze v celkovém kontextu. Přitom stále je zdůrazňován nedostatek místa. Ovšem, když před nepříliš dávnou dobou Reprezentace ŽOP uvažovala, jak smysluplně využít dům v Široké ulici, a já jsem navrhla, zda by se to nehodilo právě ŽMP, tak to tehdy Dr. Pavlát jednoznačně odmítl, že nic dalšího nepotřebují.

Zcela ideální by bylo dát okruhu prohlídky Muzea i lepší „časoprostorovou“ koncepci - bylo by logické nejprve seznámit návštěvníky s kulturou, dějinami a náboženskými zvyky a pak teprve s expozicí holocaustu a dějin 20. stol. - tím ukázat, co všechno bylo holocaustem zničeno a ztraceno - a vše zakončit v Památníku obětem. To je ovšem asi jen v oblasti nesplnitelných přání.

Dostali jsme tedy odpovědi. Ale ač TI má ve svých řadách několik kvalifikovaných historiků se zkušenostmi v přípravě expozic v Muzeu ghetta i v Osvětimi, žádný návrh na případnou bližší spolupráci, s možností vyjadřovat se ke konkrétním krokům, z této korespondence bohužel nevzešel.

Porada JDC o domácí péči pro přeživší ve střední a východní Evropě

Petr Liebl

Porada se konala 4. a 5. července v Budapešti, ve společenském domě tamější Židovské obce, a Danu na ni pozval zodpovědný pracovník JDC (Joint Distribution Committee) Avi Feifer. To proběhlo obvyklým způsobem: několik dní předem (před tím o tom nikdy nebyla řeč) Avi napsal Daně, aby do Budapešti přijela na důležitou poradou, o takových detailech, jako kdo to zaplatí a jaký je program, ani slovo, Dana si tedy za své koupila letenku a já jsem se rozhodl, že ji, také za vlastní peníze, doprovodím.

Ukázalo se, že to je poradou vedoucích pracovníků židovských obcí z Česka, Slovenska, Maďarska, Rumunska, Bulharska, Srbska, Bosny a Hercegoviny, Chorvatska a pobaltských republik, odpovědných za domácí péči financovanou Claims Conference pro přeživší šoa. Z Čech byla pozvána MUDr. Rymešová, ta z vážných osobních důvodů nemohla jet a poslala svou mladou pracovníci Helenu Fuchsovou. Dana tam byla jediný neprofesionál, a o smyslu její účasti se ještě zmíním. Účastnil se reprezentant JDC Mario Izcovitch a jako host vedoucí domácí péče o přeživší v Holandsku.

Důvodem pro poradou bylo, že CC nyní soustředí své úsilí na domácí péči („home care“). Bezprostředně ovšem zapůsobil velký malér, u nás by se řeklo tunel, který postihl CC v USA, kde zkorumpovaní pracovníci CC uměle vytvořili v New Yorku 5500 falešných „přeživších“ a o peníze se dělili s bílými koňmi. Všechny peníze, s nimiž CC disponuje, přitom pocházejí od německé vlády a ta má naléhavý zájem, aby její prostředky byly použity skutečně efektivně pro přeživší.

Spolupůsobí ale také, že celosvětově se péče o staré lidi stále více soustřeďuje na domácí péči. Jde o to

pomáhat lidem tak, aby zůstali bydlet tam, kde jsou, a odborníci jim přicházeli pomáhat se vším, s čím mají rostoucí potíže se sami vypořádat. Všude ve světě se ukazuje, že je to mnohem účinnější využití peněz než internovat staré lidi v ústavech. CC se tímto všeobecným trendem bude řídit.

Tím dále roste význam profesionálních organizací, které domácí péči poskytují. V Praze je to Ezra pod vedením MUDr. Rymešové. Problémům a zkušenostem těchto organizací byla také konference věnována. Pro Danu i pro mne to byla problematika, o níž jsme věděli dosud jen okrajově. Řekl bych, že i když je nepominutelné, že to jsou všechno židé a péče se týká přeživších šoa se všemi z toho plynoucími aspekty, hlavní zásady a problémy domácí péče jsou zcela obecné a velmi odborné. Pracovník z Holandska na příklad měl dvouhodinovou přednášku o tom, jak získává mezi mladými (ovšem nežidovskými) Holanďany nové pečovatele, ukázal barevné letáky, které k tomu používá. Zazněly referáty o tom, jak zabránit nemoci z povolání, tzv. „vyhoření“ pečovatelů, kteří se mohou z pečovatelů stát tyrany - toto slovo skutečně zcela vážně zaznělo. Organizace tedy zaměstnávají profesionální pracovníky, kteří se starají o pečovatele, o jejich emocionální vyrovnanost. To vše jsou odborné problémy, o nichž všechno ví MUDr. Rymešová. Hlavním problémem řešeným na konferenci bylo tzv. vykazování - jak organizace, jako je Ezra, mají splnit přísné administrativní požadavky CC, kdy o každém příjemci pomoci (říká se jim „klienti“, ale už to slovo je zavádějící a špatné) musí vést přesně ověřené záznamy, jak prodělal šoa a jaká přesně je jeho nemohoucnost, a zda počet hodin klientovi věnovaných odpovídá jeho potřebnosti. To šlo trochu mimo nás - i když i Dana je

nucena pro potřeby CC tyto skutečnosti zjišťovat a evidovat.

Nedá se zapomenout, jak v těchto odborných debatách zazněl příspěvek paní, která je zodpovědná za péči o přeživší ve třech pobaltských republikách. Uvědomili jsme si, co to znamená žít v Česku. Řekla: závidím vám všem vaše problémy. Můj problém je, že když jim dám najíst, nedostanou své léky. A když jim dám léky, které nezbytně potřebují, budou hladí.

Dana byla pozvána, jak se ukázalo, aby těmto profesionálům domácí péče, šéfům organizací s desítkami pracovníků připomněla, kdo jsou jejich „klienti“. Dana prostě vyprávěla o tom, jak prožila šoa a jak žila poté, co se vrátila. Vypráví o tom často, na školách, v Německu i u nás. Mluvila věcně jako vždy, anglicky. Na přítomné profesionály to hluboce zapůsobilo. Některé dámy měly slzy v očích. Přiznaly se pak, že vlastně žádného ze svých „klientů“ nemají čas poznat, vědět o tom, co prožil. A že až v Budapešti si díky Daně uvědomili, jaký je vlastní smysl jejich práce. Nebyl to tedy pro nás zbytečný výlet.

Příjemným poznáním na okraj konference bylo pro nás zjištění, že mladá pracovníce, která Ezru zastupovala, je pro potřebné české přeživší velkou nadějí. Do prostředí velkých šéfů bez problémů zapadla, problematiku znala, mluvila anglicky jako všichni.

Nakonec ještě k otázce, kdo letenku na konferenci Daně zaplatil. Řeklo se, že 10 % z některých grantů, jimiž CC na péči o přeživší přispívá, je možno použít na administrativní výdaje, a konkrétně at tedy Dana svou letenku zaplatí z toho (hotel zaplatil JDC). 10 % se zdá možná hodně. Domácí péče o přeživší se však zodpovědně nedá dělat amatérsky. Práce s pečovateli, další vzdělávání vedoucích pracovníků, profesionalita celé činnosti, se musí zajistit a také zaplatit.

Hraní v Terezíně (Acting in Terezin)

Neobvyklé paměti profesionální herečky z terezínské ghetta. Vlasta Schönová, známá jako Vava, začala s herectvím jako mladá dívka ještě před tím, než nacisti obsadili Československo. I poté se jí dařilo ještě krátkou dobu hrát, když své židovství skrývala. Po deportaci do Terezína jako vězenkyně napsala a režírovala několik her, ve kterých i hrála. Divadlo, jak sama píše, dodávalo jejímu životu smysl a udrželo ji naživu i v těch nejtěžších chvílích.

Podle deníku, který si herečka vedla, přeložila *Acting in Terezin* do angličtiny její sestřenice Helena Epsteinová, autorka knih *Děti holocaustu* a *Nalezená minulost*. Součástí knihy je i sedm pozoruhodných divadelních plakátů ze sbírky Památníku Terezín a doslov Marshy L. Rozenblitové.

Acting in Terezin je výtažkem z paměti Vlasty Schönové *Chtěla jsem být herečkou*, které vyšly v Praze v roce 1993. Hebrejsky kniha vyšla v Izraeli v roce 1991 a anglicky v překladu Michelle Fram Cohenové (Hamilton Books,

2010). V obou knihách Vava popisuje svůj život před válkou v Praze a po válce v Izraeli.

„Silný, jedinečně vyprávěný příběh, který odhaluje zranitelnost žen v průběhu holocaustu a čtenáři předkládá širokou paletu postav - od charakterů s pevnými morálními zásadami po ty, kteří sexuálně zneužívali své podřízené.“ - **Eva Fogelmanová, Ph.D.**, autorka *Conscience and Courage: Rescuers of Jews During the Holocaust*.

„Viděla jsem Schönovou v Terezíně v roce 1943 ve hře Jeana Cocteaua. Dnes mi ta hra přijde jako kýč. Tehdy jsem byla unesena jejím výkonem. Bylo mi 18 a na hodinu jsem se z koncentračního tábora přenesla někam do Paříže... a byla svobodná.“ - **Lily Reiserová**, přeživší z Terezína.

„Jako pro umělkyni je pro mě na těchto pamětech nejsilnější, jak Vava dokázala přeměnit nesmírně beznadějnou životní situaci v něco, co lze nejen přežít, ale co má díky divadlu i smysl.“ - **Rochelle Rubinsteinová**.

Anotace knihy Acting in Terezin, autorky Vlasty Schönové, překlad Heleny Epsteinové, vydavatel Kindle Edition (převzato z webu, z angličtiny přeložil Jakub Stránský)

Červená stuha

Program ve Vzdělávacím centru s podtitulem „Terezínské ghetto očima dítěte“ mne pochopitelně přilákal. Vždyť já taky dva a půl roku roku viděla Terezín očima dítěte.

Před diváky usedla starší paní a byla nám představena jako Annika Tetzner, údajně světoznámá izraelská spisovatelka dětských knížek. (Ptala jsem se několika přátel v Izraeli, nikdo z nich, ač mají vnoučata či pravnoučata, o ní neslyšel.) Jedna její knížka byla přeložena do češtiny, vydalo ji nakladatelství Portál pod názvem Červená stuha a je doplněna autorčinými vlastními ilustracemi. Šlo tedy o prezentaci českého vydání. V knížce jsou tři povídky a jsou to, cituji z letáku: „Příběhy vyprávějící o tom, jaké to bylo být za druhé světové války dítětem v terezínském ghettu, založené na skutečných událostech.“

Je pravda, že jako Annika i já si přinesla z Terezína jako jeden z nejsilnějších dojmů pocit lásky a ochrany. Všem, kdo se na vzniku tohoto pocitu podíleli, hlavně laskavým vychovatel-

kám v „Kinderheimu“, obětavým sestřím a lékařům na marodce i svým rodičům za to zůstanu provždy vděčná.

Ale jen jsem do „Červené stuhu“ nahlédla, hned jsem viděla opravdu rudě! Jedna z autorčiných ilustrací totiž ukazuje, jak jejich rodina slavila v Terezíně pesachový seder: krásně prostřený stůl, na něm jídlo a - světe div se! - vysoký sloupec pravých macesů. Tak jen abyste všichni věděli, jak dobře jsme se měli v Terezíně, že na oslavy svátků jsme se s rodinou pěkně sesedli, a slavili a slavili a chroupali macesy. A o pár stránek dál je nakresleno dítě s malou kočičkou. Já viděla v Terezíně občas myš. Kočičku však nikdy. Vy snad ano?

Ukázalo se, že Annika se narodila v Praze v r. 1941 a přišla do Terezína v r. 1942 jako ani ne dvouletá. Vyprávěla pak, že vůbec neví, kdo byli a jak vypadali její rodiče, a uváděla různé další dojemné momenty ze svého dětství, mj. taky, že v Auschwitzu jí někdo z „kanady“ věnoval malého medvídka - plyšáčka bez hlavy. A že od

té doby ji bezhlavý plyšáček provází životem jako symbol. Jak mohlo ani ne čtyřleté dítě přežít Auschwitz, zatímco rodiče zahynuli, to nevysvětlila. Zeptala jsem se jí, co si může dítě, staré jeden a půl až tři a půlleté, pamatovat, tak na můj dotaz připustila, že si z té doby nepamatuje vůbec nic. A dodala, že knížka je, cituji „dokumentární fikce“ (!). Krásný protimluv. Přece, buď je něco dokument, nebo fikce. Na dotaz o bližších životopisných údajích neodpověděla s tím, že chystá svůj životopis a tam že bude všechno vypsáno. Nicméně posléze sdělila, že v rámci pozdějšího pátrání po rodině získala různé dokumenty, včetně staré žádosti svých rodičů o pas - i s fotografiemi (takže přece jen věděla, kdo byli a jak vypadali). A že díky tomu našla po světě i některé příbuzné.

Myslím, že takovéto knihy by se neměly vydávat. Psát fikci, která je v rozporu s možnými skutečnostmi o reálném místě v reálném čase, zvláště, jde-li o tak citlivou záležitost, a naprosto zkreslit obraz Terezína v očích veřejnosti, je špatné.

Michaela Vidláková

Kabaret - vzpomínka na ghetto Terezín

Hana Horynová, roz. Steinsbergová

Původní refrén:

Je to všechno už to tam, patří to už k dějinám, co víc říci mám? Minulo to bez pohrom, řekněme si: Vzal to hrom, sudte každý sám. Vždyť pak už sotva někdo uvěří ti, že člověk vůbec takhle mohl žít. Ať si potom, za sto let, přečte o tom celý svět, bude se jen smát.

Ve středu 15. června letošního roku se v Terezíně konala premiéra hry americké autorky Kiry Obolensky *Why we laugh?* v dramaturgii Lisy Peschel. (Více jsme o tomto představení psali v minulém čísle *Terezínské iniciativy - pozn. redakce.*) Představení je nastudováno v angličtině s českými titulky. Text navazuje na kabaret *Smějte se s námi*, který se v ghettu hrál mnohokrát, mezi prvními diváky byl i jeden z autorů původního textu Pavel Stránský.

Paní L. Peschel přijela do Prahy před několika lety a 6 let se věnovala studiu podkladů. Pochopila jsem záměr autorů ve smyslu poslední věty refrénu. Nicméně mi během představení i po něm tekly slzy doslova proudem a před sebou jsem měla terezínské příběhy lidí ze svého okolí, z nichž některé ani nebyly uchovány.

V březnu 2004 jsem strávila týden v Eilat u paní Miriam Klemens (81 let). Každý večer až do 1 hodiny po půlnoci jsme povídaly, převážně o válce. Podle ní to bylo poprvé od

konce války, kdy o tom s někým hovořila. Dozvěděla jsem se, že v ghettu pomáhala odvážet mrtvé, a že v důsledku hladu a stresu zemřelo hned na začátku i dost mladých žen. O tom jsem nikdy dřív neslyšela. (Krátce poté, co se jí podařilo získat nové místo, tentokrát v kuchyni, přišla zpráva o jejím zařazení do transportu na východ.)

Moji rodiče strávili v Terezíně cca 3 roky. 6. září 1942 tam měli svatbu. Poslední roky svého života tam strávili i jejich rodiče. Já jsem poprvé navštívila Terezín před mnoha lety s maminkou (zemřela v roce 2003). Ukázala mi všechna pro ni důležitá místa. (Opravené Magdeburské kasárny se jí nelíbily, protože v ní vzbuzovaly spíš dojem příjemného hostelu.)

Na svatbě mých rodičů v Terezíně byly podle úředního dokumentu (který jsme získali až po r. 1989) jako svědci dvě ženy. Obě v roce 2008 prohlásily, že si na to nepamatují. Přitom se tato svatba podstatně lišila od ostatních svateb v Terezíně tím, že otec v důsledku práce v dolech na Kladně dokázal sehnat kytici.

Můžeme si tedy klást otázku, nakolik získala paní Lisa Peschel správné informace od pamětníků, když navíc víme, že špatné zážitky se zapomínají většinou rychleji.

Velký rozdíl spatřuji i v pojetí českého a anglického humoru. Nevím, jestli to, čemu se říká šibeniční humor, je vlastní i jiným národům. Ženské role v tomto pojetí byly z mého pohledu skvělé.

Pokud tato hra přesvědčí aspoň jednoho mladého člověka, aby se bezhlavě nepřidal k neonacistům, děkujeme.

Takže smích nebo slzy? Z pozice dnešního mladého diváka to může vypadat jinak.

Rozhlas na pomoc proti rasismu

Na začátku léta a v repríze potom v srpnu uvedl Český rozhlas 6 ve svém programu studia *Stop interview* Jarmily Balážové s Michalem Franklem, zástupcem ředitele Židovského muzea v Praze, a s Michalem Šustrem, ředitelem Muzea romské kultury v Brně. Oba historici hovořili o práci svých institucí, jejichž úkolem je zmapovat fenomén „Konečného řešení“ neboli holocaust, pojem společný pro genocidu Židů a Romů. Šoa pak je označení pro zkázu Židů v rámci holocaustu. I když většina Židů zahynula v jiných vyhlazovacích táborech ve východní Evropě (Treblinka aj.), od roku 1942 se symbolem šoa stala Osvětim, kde kromě Židů a Romů trpěly i další skupiny vězňů, perzekvovaných pro své politické přesvědčení, odboj proti nacistům, pro své náboženství či národnost. Úděl budil tamní systém průmyslového zabíjení, lékařské pokusy a další hrůzy.

O svých zážitcích nejen v Osvětimi, ale i v Terezíně a jiných koncentračních táborech hovořila ve svém vystoupení Dagmar Lieblová. Nevyhnula se ani vylíčení svých pocitů po návratu v roce 1945. Našli doma jenom společnost, která nebyla vždy ochotna napravovat utrpěné křivdy. Nebylo snadné začínat znova. Mezery po těch, co nepřežili, se těžko vyplňovaly, a přesto bylo třeba zakládat rodiny, vychovávat potomky, žít „normální život“. Šlo o vítězství nad sebou samým, ale na začátku byl málokdo schopen o svých zážitcích hovořit. Teprve později bylo lehčí mluvit otevřeně, bez obav.

Terezínská iniciativa, založená v roce 1990, si dala za úkol seznámit českou veřejnost s osudy českých Židů. Spolupracuje za tím účelem s Židovským muzeem, muzeem Jad Vašem v Izraeli a Památníkem Terezín.

U Romů, pokud přežili, to bylo ještě složitější. Původní Romové byli skoro všichni vyvražděni, do Čech se většinou přistěhovali Romové ze Slovenska. Asimilovat se jim nedařilo, byli dále považováni za méněcenné, prožívali strach o děti. Brněnské muzeum vidí svůj úkol v navazování komunikace mezi Romy a většinou společností, poznávání a překonávání křivd minulosti.

Dana Lieblová míní, že minulost je třeba stále připomínat, aby mladá generace věděla, co se odehrálo, a aby si všichni uvědomili, že nebezpečí opakování trvá.

Závěrem vedoucí pracovníci obou muzeí informovali, že se chystá nový projekt, podporovaný EU, který má moderními prostředky zdokonalit jejich expozice, včetně zpřístupnění archivů. Byla by to velká pomoc při plnění dnešního úkolu: překonávat předsudky na základě rasismu a předcházet různým projevům vzájemné nenávisti.

Eva Štichová

Několik poznámek ke knize švédského spisovatele „Chudí v Lodži“

V minulém čísle časopisu TI paní Eva Štichová vyzvala bývalé vězně lodžského ghetta, aby se vyjádřili ke knize švédského spisovatele Steve Sem - Sandberga „Chudí v Lodži“. Tento román se stal ve Švédsku bestsellerem a je překládán do více než dvaceti jazyků.

Autor čerpal z kroniky lodžského ghetta a dalších materiálů, které bývalý lodžský vězeň pan Zonebend při likvidaci ghetta hodil v kufru do vyschlé studny, zasypal kameny a když se po válce vrátil, tak jej s izraelskou delegací vyzvedl.

V Praze žije už jen malá skupinka bývalých lodžských vězňů, kteří se vrátili přes Osvětim a další lágry zpět do vlasti.

Lodžské ghetto bylo po varšavském druhé největší ghetto v Polsku, kterým prošlo na 200 000 vězňů. Když nás přijelo v říjnu 1941 do Lodže 5 000 Čechů, bylo zde už rok a půl 140 000 polských Židů. My jsme v té době vypadali ještě dobře, silní, dobře oblečení, lidé většinou na jiné intelektuální úrovni. Polští Židé patřili z větší části, až na výjimky, k chudé vrstvě obyvatelstva, byli to zejména pracující v textilním průmyslu v Lodži. Byli vyhladovělí, špatně oblečení, ženy místo zimníků byly zahaleny do tenkých dek uvázaných kolem těla. Měli děravé boty, dřeváky, nebo nohy obalené jen hadry.

Přijeli jsme do zbědovaného cizího města, do nejchudší části ghetta, kde nebyla kanalizace ani vodovod, jen pumpy na dvorech, blízko přeplněných suchých záchodů. Hovořilo se tam pro nás cizími jazyky - polsky a jiddiš, byla to jiná civilizace. Žili jsme půl roku namačkání v bývalých školách, postupně, jak lidé umírali, umísťovali nás, Čechy, do pokojů mezi pozůstalé. Pokud se rodiny nerozpadly, žily pohromadě. Polské rodiny nás, až na výjimky, mezi sebe nepřijaly a nestály o to s námi navázat kontakt.

Kniha „Chudí v Lodži“ pojednává zejména o velké skupině vedoucích a *podvedoucích* a jejich příbuzných, kteří byli všichni výhradně z řad polských židů, mezi ně se Češi, až na výjimku, nedostali.

Tito „vyvolení“ řídili - spravovali - ghetto se souhlasem německého vedení. V čele „vyvolených“ byl nacisty ustanoven židovský starší - Mordechai Chaim Rumkowski, který měl nad všemi vězni neomezenou

moc, což vzhledem k jeho povaze zlého, mocichtivého, necitlivého člověka všemi prostředky využíval. On a jeho lidé, bylo jich několik tisíc, měli zajištěno kvalitní bydlení, zahrádky, dostatek jídla a žili v relativním přepychu. Žili tak nejen na úkor ostatních, ale byli zásobeni vším, jako by nebyla válka, a to podle svých hodností ve správě ghetta a oblíbenosti u Rumkowského.

My jsme o těchto poměrech nevěděli, a proto nás román „Chudí v Lodži“ upoutal tím, co pro nás bylo po více než šedesáti letech nové. Román se zaměřuje především na tuto vrstvu vězňů, o kterých jsme vzhledem ke své izolaci uprostřed ghetta, neměli vůbec informace. Občas jsme se sice něco dozvěděli, ale nic jsme neměli ověřené. Román nás utvrzuje v přesvědčení, že život jak polských vyvolených, tak zejména německých vedoucích byl odlišný.

Obě strany se neomezeně obohacovaly na úkor většiny vězňů, kteří umírali hladu a nemocemi, žili v naprosto nehygienických podmínkách, v kruté zimě, v nekonečných frontách na směšně malé přiděly potravin a v neustálém strachu z odsunu v transportech k fyzické likvidaci. Odsuny lodžských vězňů do „neznáma“ probíhaly po celou dobu našeho pobytu v Lodži. K likvidaci ghetta v Osvětimi došlo v srpnu 1944.

Román „Chudí v Lodži“ je přesto dobře napsaný. Jde o zvláštní prostředí a svou krutostí čtenáře zaujme.

Život v terezínském a lodžském ghettu nelze porovnávat. My jsme přišli do cizího prostředí, z velké části do jiné civilizace, do většího hladu i díky okradání „vyvolenými“. Na kulturní a sportovní život nebylo pomyšlení. U většiny z nás nebyla ani síla k ničemu jinému než ke snaze přežít.

Společné pro obě ghetta bylo úsilí nacistů nás zlikvidovat.

Skupina bývalých českých lodžských vězňů

Izrael v ohrožení

**Michal Stránský
a Michaela Vidláková**

Foto: Michal Stránský

Slušně zaplněné náměstí Franze Kafky v Praze bylo v úterý 13. září v pozdním odpoledni kulisou demonstrace na podporu Státu Izrael. Několik stovek lidí zde vyjádřilo svůj postoj k právě začínajícímu zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku, na němž se má hlasovat o jednostranném vyhlášení palestinského státu v hranicích před r. 1967. Akci podpořily ICEJ ČR - Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém, Operace Ester, Židovská obec v Praze, Federace židovských obcí v ČR, Židovské muzeum v Praze, Nadační fond obětem holocaustu, Židovská liberální unie, CCJW - Společnost židovských žen ČR a Křesťanské společenství Praha.

Organizátorem pražského shromáždění byl Matouš Zoubek

Demonstrace se zúčastnila i řada mladých lidí

Projev režiséra Václava Marhoul byl prochnut sympatií k Izraeli

Ve stejnou dobu se konaly demonstrace také v Nizozemsku, v Anglii a v dalších zemích Evropy.

Organizátorem pražského shromáždění byl Matouš Zoubek, Křesťanské společenství Praha, který ve svém prosluvu shrnul základní historická fakta i právní ustanovení OSN týkající se vzniku a existence Izraele a poukázal na to, že pokud by OSN žádost Palestinců schválila, popřela by tím sama sebe. Izrael se nebrání vytvoření palestinského státu. Požaduje však „maličkost“ - uznání práva na existenci Státu Izrael, které ovšem Palestinci a jejich představitelé nehodlají zajistit. Naopak, všemi prostředky se snaží o vymazání Izraele z mapy Blízkého východu a neustálými raketovými útoky a dalšími teroristickými akcemi usilují o zničení jediného demokratického státu v oblasti. Rovněž slova režiséra Václava Marhoula byla prodchnuta sympatií k Izraeli, neboť vnímá problém malého státu obklopeného nepřáteli v paralele s předmnichovským Československem. Upozornil především na fakt, že nelze počítat s tím, že vznik palestinského státu by mohl uspokojit arabské územní požadavky, protože podle učení islámu tam, kde

Delegátka izraelského velvyslanectví přečetla projev Shahara Shalefa

O hudební doprovod se postarala skupina Menorah

islám jednou stanul, již nikdy nelze akceptovat územní přítomnost kohokoliv jiného.

Na demonstraci vystoupil i poradce premiéra ČR Roman Joch, pozdrav zástupce izraelského velvyslance v ČR

Pokus o narušení klidné demonstrace zlikvidovala Česká policie

Shahara Shalefa přečetla delegátka izraelského velvyslanectví. Účastníci se seznámili i se zamyšlením Leo Pavláta, ředitele ŽMP, pozdravu v hebrejštině se dostalo také přítomným izraelským turistům.

O hudební doprovod se postarala skupina Menorah, zazněly některé oblíbené hebrejské písně, k nimž se s chutí přidali i účastníci demonstrace.

Celé vystoupení se neslo v mírovém a přátelském duchu. Jedinou poskvrnou byl pokus jakéhosi provokátora narušit klidnou demonstraci propalestinským a protiizraelským vystoupením, které však záhy a rázně zlikvidovala Česká policie. Narušitel byl v poutech vyveden.

Na závěr jsme si všichni společně zazpívali Hatikvu. Rozcházelí jsme se s nadějí, že OSN nesmyslný a nespravedlivý požadavek dokáže zamítnout.

V době redakční uzávěrky víme, že OSN zatím přijalo Palestinu za člena UNESCO. Pro se vyslovilo 107 států, proti jich bylo 14, např. USA, Kanada, Německo, Izrael a také Česká republika.

Proti zapomínání

„Was bleibt“ - co zůstává“; pod tímto mottem byla otevřena poslední, závěrečná část muzejní expozice Památníku Flossenbürg v Bavorsku.

Při této příležitosti se tu ve dnech 14. - 17. července t.r. sešlo velké shromáždění 52 bývalých vězňů 17 národností a 200 příbuzných a potomků vězňů, spolu s účastníky mezinárodního setkání mládeže a oficiálních hostů z různých států Evropy i zámoří. Proslovy pronesli mimo jiné paní Emilia Müller, ministryně bavorské vlády, generální konzul USA, pan Conrad Tribble, či Jack Garfein, bývalý vězeň, nyní občan USA, a zástupci všech mládežníků, pocházející ze zájmových zemí.

Svou pozornost však soustředíme na danou výstavu. Zahrnuje dobu od osvobození v roce 1945 do dnešních dnů. Jejím tvůrcům se podařilo shromáždit obdivuhodné množství dokumentů. Jsou to fotografie místa, vězňů, válečných zločinců, záběry ze soudů, nalezené hmotné předměty, dopisy, rozsudky, vše pod heslem „Co zůstává po roce 1945 ze vzpomínek“ a co je třeba činit, aby zachování tohoto dědictví zabránilo zapomenutí.

Výstava je rozdělena do čtyř částí:

- a) přeživší, b) pachatelé, c) místo, d) vzpomínky.

Proti úmyslnému neb selektivnímu zapomínání („Verdrängung“) je tu postaveno objevování („Wiederentdeckung“) a doklady, v které době po

válce určitá snaha převládala. Zřejmě jen někteří z přímých příslušníků SS, kteří se provinili zde v táboře, byli dostiženi a odsouzeni.

Budov a hmotných památek na tomto místě zbylo jen málo, ale je o ně vzorně pečováno, stejně jako o pohřebiště, které je obklopuje. Tím je svědectví muzea důležitější.

Flossenbürg proslul jako vězení a popraviště německých hrdinů odboje, jako byl např. Dieter Bonhoeffer a účastníci spiknutí z 20. července 1944. Byli tu 9. 4. 1945 popraveni a mezi nimi i bývalá hlava Abwehru Wilhelm Canaris. Teprve německý prezident Weizsäcker přispěl k jejich uctívání, když k 40. výročí konce 2. světové války prohlásil, že vítězství spojenců v r. 1945 nebyla porážka, ale osvobození Německa. Však se v letech 1970 - 1980 objevovaly i na pomnících

a pamětních deskách v tomto bývalém lágru hanlivé kresby (hakenkrajce apod.) a nápisy jako „lež“, „zrádci“ a jim podobné.

V tomto prostoru památníku našli tito mučedníci připomenutí a čest, jak si zaslouží.

Proč skupinka bývalých vězenkyň, původně terezínských, jezdí každoročně v červenci na setkání do Flossenbürgu? 500 žen, které z Terezína odjely do Osvětimi, byly poslány na podzim 1944 na práci do Freibergu, jednoho z mnoha pobočných „Aussenlágrů“ Flossenbürgu. A jako takové jsou sem zvány.

Po letošní návštěvě znovu obdivují záslužnou soustavnou práci nadšenců, kteří pečují o tento památník a vyslovují svůj dík.

Eva Štichová

- za všechny účastníky

Nezapomenutelný pobyt ve Švédsku

Začátkem června t.r. jsem na pozvání dvou švédských učitelek, které znám z každoročních mezinárodních seminářů pro středoškoláky v německém St. Marienthalu, strávila zajímavé čtyři dny ve švédském městě Västeråsu, vzdáleném asi sedmdesát kilometrů od Stockholmu.

Do Švédska přiletěli i moji dva přátelé z Německa, rovněž účastníci zmíněných seminářů, Dr. Maria Theodora Freifrau von dem Bottlenberg - Landsberg a Salomon Finkelstein, původem z polské Lodže, který žije v Hannoveru. Byli jsme tedy tři, kteří pozorným studentům z nejstaršího švédského gymnázia, založeného již v roce 1623 biskupem Johannesem Rudbeckiem, vyprávěli o svých válečných osudech - otec baronky, svobodný pán Karl Ludwig von und zu Guttenberg, byl v roce 1944 za odboj proti Hitlerovi popraven. Salek Finkelstein prošel jako mladík šesti koncentračními tábory, a já strávila celé mládí v Terezíně.

Překvapilo nás, s jakým zájmem nám studenti naslouchali a jak neobvyklé otázky nám kladli. Vždyť v neutrálním Švédsku nikdo z jejich rodin ani příbuzných válku na vlastní kůži nezažil.

Na västeråském gymnáziu studují kromě Švédů mladí lidé ze všech možných ras i z nejbližších zemí, jako například až z Azerbejdžánu. Později jsme se ovšem dozvěděli, že ve Švédsku se o událostech za druhé světové války vůbec neučí...

Na onom gymnáziu, stejně jako na jiných švédských středních školách, je studium, pomůcky i stravování zadarmo a obědy jsou přítom, jak jsme sami poznali, té nejvyšší kvality.

Oběma učitelkám i vedení gymnázia ve Västeråsu patří náš upřímný dík za všechno, co jsme měli za ty čtyři dny možnost poznat i za to, jak báječně se o nás všichni starali a co všechno nám ukázali.

Doris Grozdanovičová

Za ostnatými dráty

Chtěla bych napsat několik slov o Střední odborné škole v Bohumíně. Je to asi dva roky, co v této škole byla výstava nazvaná „Za ostnatými dráty“. Byla jsem tam pozvána a navázala jsem s touto školou dobré vztahy. Několikrát jsem ve škole přednášela

o holocaustu. Spokojenost byla oboustranná. Studenti se chovali perfektně, kladli mi hodnotné otázky. Škola má kolem 1000 žáků. Každý rok jezdí jak do Terezína, tak i do Osvětimi. Vede je výborný učitel dějepisu, pan Konvička, a o konání zájezdu se stará učitelka Dagmar Vančurová. V červnu byli opět v Terezíně, kde jim byla průvodkyní Doriska Grozdanovičová, se kterou byli velice spokojeni. Máme v Bohumíně vlastní televizní program, natáčeli se mnou dokumentární film o holocaustu. Přála bych si, aby i nadále byly peníze pro Bohumín, aby se žáci mohli dalších zájezdů zúčastnit. Škola tam jezdí již 10 let.

Gita Bakovská, Bohumín

Svědectví jedné generace

V letních měsících uspořádala Galerie hlavního města Prahy mimo-

řádne zajímavou výstavu „Konec avantgardy“. Pro ty, kteří ji nestihli navštívit (skončila 29. září), bych aspoň dodatečně chtěla uvést několik informací o exponátech, které se dotýkají i nás.

Především byly mezi proslulými umělci avantgardy, jako byli Filla, Toyen, Istler, Kotík, Boštík a mnozí další, vystaveny i tři obrazy Franze Petra Kiena. Byly to dva autoportréty z roku 1939 a portrét Gustava Schorsche z roku 1943. Také obrazy Alfréda Justitze se tu objevily ve skupině židovských uměleckých konfiskátů z doby protektorátu.

V tvorbě avantgardních umělců, vymezené z velké části lety 1939 - 46, se zrcadlí i politická realita této doby. Umělecká díla, obrazy, fotografie, knihy, jsou doplněna ukázkami z nacistických propagandistických výstav „Velikost Německa“ a „Sovětský ráj“, a dokumenty, např. vyhláškami o popravách apod. Vystavovatelům se vydařil i pokus o rekonstrukci výstavy československého umění v Paříži v roce 1946, která měla tehdy velkou odezvu.

Na nás, kteří tuto dobu pamatujeme, dýchl zvláštním způsobem atmosféra této osudové epochy a připomenula její různé stránky, třeba i ty, které nám dosud unikaly.

E. Št.

Malá škola - velký cíl

Na pozvání ICEJ (Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém) jsem přijela do malé vesničky Polničky nedaleko Žďáru nad Sázavou, do základní - v Polničce jediné - školy.

Zastavili jsme se u nenápadné starší budovy. Kdyby nápis nehlásal, že je to „Základní škola a Mateřská škola Polnička“, ani bychom nepoznali, že jde o cíl naší dlouhé cesty. Přivezl mě z Prahy „dobrovolník“ pan Pavel Denk, bez kterého by se má návštěva neuskutečnila.

Instantně se objevily ve dveřích krásně upravené učitelky, ředitelka školy, paní Mgr. Jana Vavřínková, a zástupkyně ředitelky, učitelka dějepisu paní Mgr. Stanislava Tomková. Vřele nás uvítaly a ukázaly nám výstavu o Haně Bradyové. Hana pocházela z Nového Města na Moravě, sousedícího s Polničkou, což bylo pro žáky školy tím zajímavější. Do školy přijely též paní Alice Michalcová, regionální koordinátorka ICEJ pro jižní Čechy a Vysočinu a paní Miroslava Göblová, certifikovaná lektorka ICEJ. Přijeli také kameramani z firmy Cinebonbon, kteří celou besedu dokumentovali.

Třída, ve které jsme měli besedu, udělala na mne velký dojem. Když se za své přednášky paní Göblová zeptala dětí, co to je antisemitismus - odpověď byla správná. Dokonce ani pojmy „holocaust“ a „šoa“ nebyly žákům neznámé. Dlouhé dvě hodiny pozorně naslouchali vyprávění o hrůzách nacistů. Posléze bylo ještě hodně otázek, někdy dětsky naivních a někdy chytře promyšlených. Děti samostatně uvažovaly a přemýšlely o nesmyslnosti rasových a jiných předsudků. Bylo jasné, že jsou k tomu cílevědomě vedeny.

Pevně věřím, že tyto děti nikdy nebudou rasisté, antisemité nebo neonacisté.

I malá škola toho může hodně dosáhnout, má-li velký cíl.

Evelina Merová

Zastavení v Terezíně

Během své třídenní návštěvy Ústeckého kraje se v úterý 18. října zastavil prezident republiky Václav Klaus s chotí v Terezíně. V rámci programu v tomto městě položil kytici k pamětní desce u železniční vlečky, kde ho pozdravila předsedkyně TI Dagmar Lieblová spolu s ředitelem Památníku Janem Munkem a tajemníkem FŽO Tomášem Krausem.

lbl

Tři povídky Jaroslava Krause . . .

musel ještě sloužit. Polack byl pořádně naštvaný a křičel na skládající, aby sebou pořádně hnuli směsicí polštiny a češtiny a patrně dobře rozuměl, co si čeští vězňové mezi sebou říkali. A tak, když Edymu něco polsky přikazoval, a zařval to podruhé, Edy jen vyvalil na něho své hnědé oči, a dostal pořádnou facku.

Edy v noci nemohl uvěřit, že se ten svět nadobro zbláznil, když on, rodilý Vídeňák, v německém ghettu od příslušníka SS může být bit jen proto, že nerozumí německému příkazu.

Marně ho utěšovala malá, paťatá Vídeňáčka, která se s ním v ghettu objevovala. Byla to podivná dvojice. On, urostlý, veselý krasavec, a ona, snad ta nejošklivější vídeňská holka. Potom se dal přeložit do jiné pracovní skupiny, aby nemusel trpět za to, že neumí jiný jazyk než němčinu.

Jezdec národního mužstva

V létě 1942 se stavěla železniční vlečka z nádraží v Bohušovicích nad Ohří přímo do velké terezínské pevnosti, aby příjezdy a odjezdy transportů nebyly tak na očích. Na rozšíření podjezdu pod tratí pracovala skupina vězňů z Terezína. K betonáži byli vybráni mladší a silnější.

Objevil se tam jednoho dne mladý Vídeňák, širokých plecí, úzký v bocích, s pohyblivými hnědými očima, v hnědém overalu se žlutou hvězdou. Vypadal velmi zdravě s červenými tvářemi, prostě sportovní typ. Edy Schorr byl cyklista závodník, a tvrdil o sobě, že byl rakouský „national Mannschaftsfahrer“ a mnohokrát závodil za Rakousko. Byl velmi kamarádský a uměl pracovat. Mladých rakouských židů bylo v Terezíně poměrně málo a většinou pracovali ve spedici. Nevím, proč se Edy držel naší party, kde se většinou mluvilo česky, a naši mistři byli čeští zedníci z okolí, které si najala německá firma „Figlowsky“ z Prahy. Edy se stále usmíval a díval se rozpačitě. Snad proto, že většinou nerozuměl, o čem je řeč.

Když přišla zásilka brambor do ghetta, rozvážely je na přívěsech traktory, které řídili SSmani. Brambory se skládaly do sklepů bývalých kasáren a Edy Schorr se také dostal do party, která večer po práci musela brambory skládat. Zase mezi samé česky mluvící vězně. V noci se vrátil na ubikaci s oteklou tváří a jeho oči byly mnohem rozpačitéjší, neboť nemohl pochopit, proč tu facku dostal.

Šoférem traktoru byl SSman jménem Polack. Kouřil jednu cigaretu za druhou a nadával, že tak pozdě večer

V létě 1944 se Terezín připravoval na návštěvu zástupců Mezinárodního Červeného kříže. Potkal jsem Edyho, když spravoval starý rezavý bicykl a měl na sobě modré tričko s našitým velkým „W“, vystříženým z prostěradla. Edy byl určen k tomu, aby ukázal delegátům, že se také v ghettu sportuje, a na valech na malém hřišti měl jezdit na tom bicyklu. Přeci pojede za Vídeň, proto to dvojité W - přeci za Wien.

Kassel, zase Kassel

Betonářská parta pracovala toho léta na protipožární nádrži na nádvoří bývalých Sudetských kasáren v Terezíně. Byl to vlastně velký plavecký bazén se šikmým dnem a s madly na přístupech do vody. Když byl dokončen, chodil si tam každé ráno zaplavat mladý brýlatý důstojník SS z archivu Říšského bezpečnostního úřadu, který byl z Berlína přestěhován do Terezína.

V době jeho výstavby se u party jednoho dne objevili dva noví němečtí vězňové. Jeden byl z Kasselu a jeden odkudsi ze Švábska. Ten druhý byl již starší, jmenoval se Bacharach, měl husté černé obočí. Vždy v modrém baretu a modrých montérkách a nohy v gumových holínkách, pořádně do „O“. Vypadal jako starý čert a v Terezíně byl s dcerou, která se již rozhodla, že se po válce nevrátí do rodného Švábska.

Ten mladší, z Kasselu, nosil čepici se zlomeným štítkem a za silnými skly měl velké světlé oči mezi malým špičatým nosíkem. Skla brýlí mu ty oči ještě zvětšovala. Proto jsme Siegfriedovi Heisslerovi říkali „žabák“. Chodil ve starých ošuntělých šatech a ruce měl sedřené se špínou za nehty. Žabák v Německu zůstal poměrně dlouho, protože pracoval na nějaké důležité stavbě, a přijel do Terezína s malým transportem. Nařikal si, že při příchodu mu četníci vykradli jeho malé zavazadlo a sebrali mu i čokoládu. Čokoládu, kterou mu sousedé v domě, kde bydlel, věnovali na cestu. Bylo to pro mne nepochopitelné, že po tolika letech v Německu se našli takoví němečtí sousedé.

Žabák byl můj nejdychtivější a nejvěrnější posluchač válečných zpráv, kterými jsem denně své spolupracovníky zásoboval. Čeští zedníci, když na kolech přijeli do práce z okolních vesnic, se převlékali v přízemí v malé místnosti do pracovního. Vedle té místnosti byly záchody, kam jsme měli přístup i my, protože brána archivu, bývalých kasáren, byla přes den uzavřená. A tak, vždy kolem desáté hodiny, jsem nepozorovaně a s velkým strachem vytáhl z kapsy cizího kabátu české ranní noviny a na záchodě se naučil nazpaměť denní zprávy velitelství branné moci o situaci na frontách. Noviny jsem zase vrátil a to už mne očekával jako první Žabák s velkým otazníkem ve svých velkých očích.

Jednou, když jsem mu odříkával denní „heerresbericht“ a jmenoval města, která byla den předtím bombardována, byl mezi nimi také Kassel. Jeho oči se ještě zvětšily a úsměvem se mu rozzářila tvář. Za pár dní byl opět bombardován Kassel. Zase se jeho velké oči radostně rozzářily. A tak jsem jeho rodné město nechával bombardovat stále častěji pro tu

radost, aniž to velitelství anglického letectva vůbec vědělo. Kassel byl bombardován v mých zprávách dvakrát, třikrát týdně a Žabák si vždy pro sebe opakoval „zase Kassel, zase Kassel“ a v duchu se usmíval.

Vysvětlil mi to na Jom Kipur v roce 1943, když jsme přechodně pomáhali stavět dřevěné baráky v bohušovické kotlině. Žabák nebyl zbožný, ale věřil na zákonitost boží odplaty. Protože byl svátek, chodili jsme s jedním prknem sem a tam a posedávali, kde se dalo. Žabák vzpomínal na své rodné město, jak nejdříve oddíly SA vytloukaly výkladní skříně židovských obchodů, jak rabovaly v bytech, vyháněly rodiny s dětmi, jak pálily na náměstí knihy, jak vypálily a zbořily synagogy. Viděl v tom zákonitou odplatu, když bomby bořily zdi a rozbíjely okna, když hořelo v ulicích a náměstích Kasselu.

Žabák přijel do Osvětimi na podzim 1944 stejným transportem, a první noc jsme trávili nepředstavitelně namačkáni na betonové podlaze táborového baráku. Okradeni o vše, ostříhání dohola, v přidělených starých hadrech. Jen opasek a boty byly naše. Uprostřed baráku na cihlovém „komínu“, táhnoucím se po zemi, prováděl blokový s mladými pomocníky prohlídky nových vězňů, zda něco nepropašovali přijímací procedurou.

Žabáka vytáhl blokový na komín a když objevil jeho kýlní pás, pořádně ho ztloukl. Čekal, že v něm bude ukryto zlato nebo drahokamy. Žabákovy velké oči se rozplakaly, protože věděl, že bez kýlního pásu brzy zemře. Zhroucený, dvakrát zbědovaný Žabák na komínu birkenauského baráku.

Tak jsem ho viděl naposledy.

Narvik

Mlhy se válely sem a tam a byly nedohledné v tom říjnu čtyřiačtyřicátého roku. Z nich vystupovaly jako temné nejasné kontury dřevěné baráky vězňů v Birkenau. Za jedním z nich vytékala z prosté trubky studená voda. Spíš kapala z jednotlivých navrtaných děr. Ty kapky jsme po ránu pili a snažili se v nich opláchnout obličej. Vedle nás se objevil znenadání v pruhovaných vězeňských šatech, a zdál se robustnější a větší než ostatní. Bez řeči a s jakousi samozřejmostí strčil mi do rukou velké kluzké toaletní mýdlo. Voňavé toaletní mýdlo. Po měsíci poprvé jsem se namydil mýdlem. Když jsem mu ho vrátil, jen se, skoro s útrpností, usmál.

Byl z Norska a uprchl včas před německou okupací do Anglie. Na norské lodi při vojenské operaci byl zajat a jako norský žid byl odtransportován na východ - do Birkenau. Tady mu říkali Narvik, snad podle místa, kde byl zajat. Mluvil anglicky pomalu, a znělo to podivně, když mi vyprávěl o „dušegubkách“. Od něho jsme poprvé uslyšeli ten výraz. V „dušegubkách“ se „hubily duše“ ještě dříve a pomalejším tempem než v plynových komorách. Věděl toho o vraždění mnoho a sám nevěřil, že se vrátí domů, do Norska. Několikrát jsem ho ještě zahlédl, když dlouhým

krokem kráčel ve svých pruhovaných kalhotách přes apelplac Byl to můj druhý Narvik.

Ten první byl také vysoký a silný, ale mluvil jen německy. To bylo v roce 1942, když jsme v Terezíně stavěli krematorium a na stavbu dohlíželo několik německých civilních odborníků. Každý padesátikilový pytel cementu tahali k míchačce dva vězňové. Ten Němec, spíš obtloustlý se šjí jako býk a s červenými tvářemi, se nám jen pochechtával. Prohlásil, že sám udělá práci za osm židů. Pod každou paži si dal dva pytle a na záda si nechal naložit také dva. Tak přešel od skladu k míchačce. Někomu vykládal, že byl na frontě u Narviku v Norsku. Říkali jsme mu proto Narvik. Nikoho nebil, nikomu nenařadil, ale provokativně námi pohrdal. Hned odpoledne, když se nikdo nedíval, také jsem si nechal naložit čtyři pytle jako Narvik. Unesl jsem je. Jen chvíličku, ale Narvik se mi od té chvíle zdál již jen jako obyčejný německý polír.

Tak jsem se setkal během dvou let, u dvou tak odlišných lidí, se jménem norského města, které vstoupilo do historie války ještě dříve, než se rozhořela ve své plné šíři.

Poněkud trejfe vánoční povídka

Stalo se to v Terezíně někdy v polovině prosince 1943. Tehdy se mě můj spolubydlicí na L 218, Saša Mautner, zeptal, zda bych si přál na pokoji vánoční stromek. Nemohl jsem odpovědět jinak než hurá - ano.

Dodnes nevím, zda to byl více vánoční sentiment, nebo touha po azísku našim chanukovým vychovatelům.

Saša Mautner, měl přezdívku „Brouček“ v časech, kdy o liverpoolských Beatles ještě dávno nikdo nic nevěděl. Měl s nimi společné jen to, že vynikal. Nikoliv ve zpěvu, ale v botanice, zoologii a entomologii. Na jeho tehdejších 17 let snad geniálně. Pracoval v „Landwirtschaftu“ a naučil se znát dokonale Terezín i s blízkým okolím. Jeho přilepšením byly pouze dary přírody, na které jsem byl několikrát, „na večeri ve dvou“, pozván. Servírovaly se mně neznámé plody, houby, žáby a šneci. K trvalému přežití to bohužel nestačilo. Tak jako řada jiných vynikajících dětských talentů zahynul Alexandr Mautner v roce 1944 v Osvětimi.

Ve zde popisovaném čase však ještě žil, myslel, a toto vše vymyslel.

Potřebovali jsme pětimetrový žebřík, lano, pilku na železo a svíčky.

. . . a jedna povídka Hanuše Hrona

Pracoval jsem ve vodárně a ke všemu měl přístup. Pokyn zněl odnést a složit vše nenápadně v prostoru Bauhofu. Stalo se a noc N byla stanovena na středu 22. prosince, kdy bylo, ke zcela mírovým cílům, využito terezínského podzemí. Tajemnou katakombou tu pochodují dva mladí muži, v ruce hořící svíci a na rameni jeden konec dlouhého žebříku. Celá operace probíhá hladce až do okamžiku, kdy se náhle chodba lomí a žebřík, jakkoliv nakláněný, odmítá pokračovat v cestě. Heslo „Kupředu, zpátky ni krok!“ jsme tehdy ještě neznali, a tak nám nezbylo nic jiného, než žebřík přepulit. Výprava se tím rozdělila na dvě skupiny, každá o jednom muži, půlce žebříku a jedné svíčky. Svorně jsme dorazili k zamřížovanému oknu, snad bývalé střílně, uzavřené řetězem a visacím zámkem. Vůdce podzemní výpravy zavelel: Přeríznout! Stalo se. Zámek, snad ještě z časů Marie Terezie, byl šerpou odstraněn a mříž otevřena. Další povel: Svázat žebříky lanem, spustit do šancí a nahoře uvázat na mříž! Pak povel hlavní: Lez!

Vyhlédl jsem střílnou a uviděl známou silnici Terezín - Litoměřice s patrolujícím četníkem. Co jsem však neviděl, jak vysoko je konec žebříku či lana nade dnem šance. Brouček však nezklamal, průzkum byl perfektní. Žebřík končil dva metry nad zemí, ale lano sahalo až na zem.

Zbývalo padesát metrů k silnici a přeběhnout. Dle průzkumu pečlivého náčelníka, patrola se vracela vždy po asi deseti minutách. Na lesní puch času dost. Les to sice nebyl, ale několik smrčičků tam rostlo. Který to je, bylo rozhodnuto dávno předem. Já ho jenom uříznul, a jako dva bumerangy jsme letěli zpět ke spásnému lanu. Vše další bylo hračkou. Vylézt, vytáhnout svázané žebříky, fingovat uzamčení okna a stejnou cestou zpět.

Pokračování stromečkového thrilleru se konalo o Štědřím dnu. K večeru jsme pečlivě uschovaný stromek i se stojanem postavili na stůl. Byl neozdobený a takový i zůstal po celé tři dny ideologických půtek. Ke cti našich vychovatelů budiž sděleno, že se, sice tvrdě, ale pouze diskutovalo. Příkaz vydán nebyl.

Zkrátka jenom jedno malý puzzle ve velkém leporelu tisíců příkladů, kdy, ač pod tlakem, jsme dokázali se cítit žít a my šťastní přežít.

TEREZÍNSKÁ INICIATIVA - MEZINÁRODNÍ TEREZÍNSKÉ SDRUŽENÍ
TEREZÍN INITIATIVE - INTERNATIONAL TEREZÍN ASSOCIATION
THERESIENSTÄDTER INITIATIVE - INTERNATIONALE THERESIENSTADT-VEREINIGUNG

110 00 Praha 1, Maiselova 18 ♦ Tel/fax (+420)222310681 ♦
 E-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz ♦ www.terezinstudies.cz

**PROHLÁŠENÍ K LADISLAVU BÁTOROVI A JEHO JMENOVÁNÍ
 DO FUNKCE PORADCE MINISTRA ŠKOLSTVÍ**

V Praze 14. září 2011

Předsednictvo Tereziánské iniciativy - organizace bývalých židovských vězňů nacistických koncentračních táborů - jménem svých členů, těch mála dosud žijících osob, které přežily Holocaust, se ostře staví proti skutečnosti, že člověk jako pan Ladislav Bátor je ve vysoké státní funkci a má tak možnost ovlivňovat jak dění v zemi, tak výchovu české mládeže. O panu Bátorovi je známo, že se přiklání k radikální pravici proslulé antisemitskými a xenofobními postoji, měli jsme také možnost vidět fotografie p. Bátorů z některých akcí ve společnosti vedoucích osobností této politické scény, je známo i jeho pochvalné vyjádření v České revue o vysloveně antisemitsky laděné knize katolického spisovatele Rudolfa Vrby „Zkáza Slovanů za světové války“.

V této souvislosti vyslovujeme podiv, že ministr školství tolik lpí na tom, aby člověk s takovými názory a rozporuplnou minulostí na jeho ministerstvu působil. I kdyby měl sebelepší kvalifikaci, pro názory, které jsou naprosto neslučitelné s demokratickými principy, s tolerancí a s lidskými hodnotami, by neměl vůbec být zaměstnán jako pracovník státní správy, natož pak mít takto vysoké postavení na ministerstvu a ještě k tomu právě na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, instituce, která ovlivňuje rozhodujícím způsobem výchovu dětí a mládeže této země. Ptáme se proto: Není snad snaha pana ministra Dobeše udržet ho na ministerstvu za každou cenu jistým signálem, že ministerstvo povede mládež v duchu jeho názorů?

A je smutné, že pan ministr Dobeš je v této snaze podporován i prezidentem republiky, který tím neguje svá vlastní slova pronesená letos při tradiční pamětní tryzně v Terezíně: „*Stojíme na místě poznamenaném zlem, zlem nikoli abstraktním a neosobním, ale zlem, které působili lidé lidem, konkrétní lidé konkrétním lidem. Stále se ptáme, jak to všechno vůbec bylo možné a co se to v oněch tragických letech s lidmi stalo. Zůstává i otázka, co dělat, aby se něco takového již nikdy nemohlo opakovat.* . .

. . . Je naší povinností chránit demokracii a humanistické ideály, na nichž naše civilizace stojí. Jen tak můžeme zajistit, aby tragédie, kterou si zde každoročně připomínáme, byla už jen strašnou, smutnou a velmi poučnou historií.“

Jak se s těmito slovy slučuje článek téhož prezidenta Klause o „malé české hilsneriádě“, v jehož textu pana Bátoru hájí a který ukazuje naprosté nepochopení jak podstaty hilsneriády samé i role prezidenta Masaryka v ní, když ji srovnává se současnou snahou demokraticky smýšlejících osob o vyřazení dnešního českého antisemitsky profilovaného člověka z významné funkce v tomto státě?

Považujeme Bátorovo další setrvání ve funkci, do níž byl na MŠMT nedávno spíše ještě povýšen, za výsměch všem neustále opakovaným provoláním o boji proti extremismu, rasismu, xenofobii, o snaze po toleranci, o klidném soužití minorit, což je právě v poslední době jeden z velmi ožehavých problémů české současnosti.

Jako organizace, která má jako jeden z hlavních článků svých stanov boj proti antisemitismu, rasové nenávisti a xenofobii, proto **důrazně požadujeme nejen odvolání pana Ladislava Bátorů z funkce na MŠMT, ale odmítáme jeho zařazení do jakékoliv jiné funkce ve státní správě.**

Za předsednictvo Tereziánské iniciativy

Michaela Vidláková
v.r.

Anna Hyndráková
v.r.

Dagmar Lieblová
v.r.

V polovině října odstoupil Ladislav Bátor ze své funkce na Ministerstvu školství a z ministerstva vůbec. Proti Bátorovi působení na ministerstvu a ve státní správě se ohradili mimo dalších i členové Učené společnosti ČR otevřeným dopisem ministru školství Josefu Dobešovi. Člověk, který kandidoval za xenofobní Národní stranu, který se aktivně zúčastnil rasistických demonstrací a antisemitských přednášek, nemá co dělat v instituci, zodpovědné za vzdělávání a výchovu mladých. Ani nadále nemůžeme akceptovat jeho částečné setrvávání ve funkci poradce ministra.

Dopis jsme poslali do ČTK a do Jad Vašem.

Informace o aktuálním stavu vyřizování žádostí o tzv. Ghettorente

Rád bych na tomto místě podal zprávu o aktuálním dění v oblasti přiznání německých starobních důchodů za práci vykonávanou v době druhé světové války v bývalých židovských ghettech (tzv. Ghettorente). Dle sdělení příslušné německé sociální správy v Landshutu zbývá v současné době zpracovat již pouze desítky českých žádostí. V poslední době přibývá negativních rozhodnutí ve věci přiznání Ghettorente z důvodu nesoučinnosti žadatelů. Proti takovýmto rozhodnutím se automaticky odvoláváme a v současnosti jsou již vedeny soudní spory. Dále lze koncem roku 2011 očekávat rozhodnutí německého nejvyššího sociálního soudu v otázce, nakolik je přípustné omezení doplatku na dobu pěti let u osob, které se neodvolaly. Dosud jsem nezaznamenal žádný pokrok ve věci slovenských žadatelů, rozhodnutí v tuto chvíli není v dohledu. Dle mých informací se však konají v této záležitosti neoficiální jednání.

Důležité změny u tzv. *Anerkennungsleistung*

Dne 26. července roku 2011 došlo k zásadní změně německé směrnice k *Anerkennungsleistung* (jednorázová platba ve výši 2000 EURO). Dle nového výkladu se přiznání Ghettorente a přijetí *Anerkennungsleistung* již nevyklučují. Tato zásadní novinka má následující důsledky. Všichni příjemci Ghettorente, kteří dávku 2000 EURO již vrátili, by tuto částku měli obdržet zpět. Žadatelé, kteří se vzdali svého nároku na Ghettorente ve prospěch získání jednorázové platby 2000 EURO, budou z příslušné důchodové správy z Landshutu vyzváni, aby vzali zpět vzdání se Ghettorente. Žadatelé, kterým byla v letech 2003 - 2008 Ghettorente přiznána a tudíž si v roce 2008 žádost o *Anerkennungsleistung* nepodali, mohou nyní do 31. prosince 2011 o jednorázovou dávku 2000 EURO požádat u **Bundesamt für Zentrale Dienste und offene Vermögensfragen (BADV), 53221 Bonn, Germany**. Jak BADV, tak i německý důchodový úřad v Landshutu jsou povinny samy v této věci konat. Doporučuji nicméně zaslat neformální písemné žádosti na adresu BADV.

Informace pro pozůstalé osoby

Opakovaně bych rád informoval, že pokud si žadatel podal v minulosti žádost o důchod a nedožil se vydání rozhodnutí, mohou dědicové dle českého práva požádat o doplatek důchodu. Zpětná úhrada doplatku od roku 1997 se týká žádostí, které byly podány v termínu. Důchod pak může být uhrazen za období od podání žádosti do data úmrtí.

Advokátní kancelář Görnandt-Heinz-Thiel mě pověřila, abych vyhledal pozůstalé po zemřelých žadatelích. Z tohoto důvodu se na Vás obracím s následující prosbou. Níže uvedený seznam obsahuje jména žadatelů, kteří si v minulosti u zmíněné advokátní kanceláře podali žádost. Jedná se vesměs o osoby, které se odstěhovaly na jinou adresu anebo osoby zemřelé. Prosím tímto naléhavě dědice po uvedených žadatelích, aby mne kontaktovali. Jmenuji se Martin Thiel, e-mail: martin.thiel@atlas.cz, adresa: Sudoměřská 1, 130 00 Praha 3, telefon 603 178 727.

U níže uvedených osob hrozí nebezpečí, že důchodový úřad v Landshutu tyto žádosti odmítne kvůli chybějící součinnosti.

Jméno	Příjmení	Rok nar.	Bydliště
Salnerová (Braunová)	Alžběta	1929	Bratislava
Křížová	Zlatica	1919	Brno
Marchfeldová	Eva	1936	Brno
Monatová	Lili		Brno
Formanová	Františka		Čelákovice
Sendreiová	Marie		Černice
Ryška	Ladislav	1927	Děčín
Fürth	Ota	1929	Kladno
Unger	Alois	1923	Kroměříž
Malá (Fürthová)	Eliška	1921	Ledeč nad Sázavou
Reich	Robert		Ostrov
Adlerová	Hana		Praha 10
Pavlíková (Lanzerová)	Gerda	1918	Praha 2
Poláčková	Zdenka	1909	Praha 7
Hirschová	Blanka		Praha 7
Hajný	Vlastimil		Přeruč
Lebedová	Emilie	1934	Roztoky u Prahy
Houdková	Boriska	1916	Zlín
Brychtová (Apperfeld)	Olga	1911	Znojmo
Řezníčková	Lili	1925	Brno
Tomanová	Hana	1915	Praha

Rád bych připomněl skutečnost, že práce advokátní kanceláře Görnandt-Heinz-Thiel je zpoplatněna. Odměna činí 15 % úhrady a tři přiznané měsíční důchody u žijících žadatelů a 20 % zpětné úhrady u pozůstalých osob. Odměna je splatná pouze při pozitivním rozhodnutí.

Jak postupovat, pokud příjemce Ghettorente zemřel

V takovém případě by pozůstalé osoby měly zaslat na příslušný německý důchodový úřad v Landshutu ověřenou kopii úmrtního listu žadatele (**Deutsche Rentenversicherung, Bayern Süd, Am altem Viehmarkt 2, 84028 Landshut, Germany**). Pokud zemřelý žadatel zanechal vdovu či vdovce, měla by si dotyčná osoba podat příslušnou vdovskou/vdoveckou žádost. V takovýchto případech se prosím obračejte přímo na mne, anebo kontaktujte poradnu zřízenou obecně prospěšnou společností Živá paměť. Dále dodávám, že příjemci Ghettorente jsou zároveň příjemci čtvrtletních dávek vyplácených z prostředků Jewish Claims Conference (JCC). Doporučujeme v případě úmrtí žadatele zaslat ověřenou kopii úmrtního listu také na adresu **JCC, Sophienstraße 26, 60487 Frankfurt am Main, Germany**. Pokud žadatel zemře a úmrtí není řádně doloženo, mohou jak německý důchodový úřad tak i JCC případně neoprávněně vyplácené dávky vymáhat zpět.

Jedno nevyřešené dědictví

Dále bych Vás rád informoval, že v současné době pátrám po příbuzných paní Štěpánky Wurmové - Lazanské, rozené Steinmannové. Narodila se 21. 3. 1890 v Budapešti rodičům Filipu a Josefě Steinmannovým. Její manžel se jmenoval Walter Wurm - Lazanský. Zajímá mne především otázka, zdali paní Wurmová - Lazanská měla sourozence. Případní příbuzní by pravděpodobně žili v Maďarsku. Za jakýkoli kontakt na příbuzné osoby budu velmi vděčný.

Martin Thiel
martin.thiel@atlas.cz

INFORMACE - VZKAZY - VÝZVY - PROSBY

Příští sněm Tereziánské iniciativy se koná ve čtvrtek 19. dubna 2012 v hotelu DUO v Praze (Teplická 492, Praha 9). Zahájení je v 10.00 hodin, prezence od 9.15 hodin.

Předsednictvo TI

Božena Guttmannová odstoupila ze zdravotních důvodů z redakční rady. Za její dosavadní práci děkujeme a pevně věříme, že, ač formálně nebude naší členkou, budeme se v budoucnu setkávat i nadále s jejími příspěvky na stránkách časopisu.

Novou členkou redakční rady se stala **Michaela Vidláková**.

Redakční rada

ZAPOJTE SE I VY DO VÝZKUMU ZDRAVÝ SENIOR!

Vstupní kritéria: 56 let a více, mateřský jazyk čeština.

Bez neurologických obtíží (epilepsie, bezvědomí, vážné úrazy hlavy, prodělaná borelióza, meningitida, ap.), psychické zdraví.

Hledáme dobrovolníky, nejlépe se středoškolským a základním vzděláním, nad 80 let i s VŠ vzděláním. Přihlásit se můžete na e-mail: adcentrum@centrum.cz nebo záznamník na čísle 276 162 344 kdykoliv.

Na záznamníku zanechte laskavě své jméno a telefonní číslo. Ozveme se Vám.

Děkujeme. Neurologická klinika, FNKV, pav. K1.

Mgr. Ing. Hana Horynová,
Poradna pro poruchy paměti

Zdravotní grant CC

V současné době získala Tereziánská iniciativa od Claims Conference mimořádné navýšení finančního příspěvku na zdravotní grant pro rok 2011. Z toho důvodu bylo rozhodnuto, že ve 4. čtvrtletí t.r. je možné přispívat na léky i zdravotní pomůcky až 100 % (dosud to bylo 60 %). U zdravotních pomůcek včetně zubní protetiky, brýlí, naslouchadel apod. bude příspěvek podstatně vyšší, protože budou zvýšeny limity (dosud 2 - 6 tisíc Kč). Pokud máte potřebu nových brýlí, zubní protetiky, naslouchadel apod., využijte možnost zvýšených příspěvků a dejte urychleně žádost do sociálního oddělení ŽOP - paní Zlatě Kopecké. Ve 4. čtvrtletí 2011 mohou být také proplaceny příspěvky na léčebnou péči, nadstandardní lůžkovou péči a rehabilitace, které jsme v letošním roce zatím nepropláceli.

Upozorňuji, že je však nutné dodržovat běžná pravidla, což je kopie receptu, případně lékařská zpráva a účetní doklad potvrzující úhradu - musí být zřejmé, že se jedná o klienta, který má na příspěvek nárok. Příspěvky je možné poskytnout do výše objemu prostředků v jednotlivých obdobích a není na ně právní nárok.

Věra Baumová
předsedkyně sociálně zdravotní komise TI

Vážení členové Tereziánské iniciativy, příjemci pomoci ze Zdravotního fondu CC

V souvislosti se zpřísněním podmínek a požadavkem CC na rozšíření informací o příjemcích pomoci se na vás obrácíme s prosbou o součinnost. V průběhu listopadu a prosince 2011 vás osloví pracovnice Střediska sociálních služeb a vyplní s vámi jednoduchý dotazník a podepíšete informovaný souhlas o poskytnutí osobních údajů pro potřeby Zdravotního fondu CC.

Děkujeme za vaši spolupráci a v případě jakýchkoli nejasností se na nás můžete obracet.

Ing. Jana Wichsová
vedoucí Střediska sociálních služeb ŽOP
Maiselova 18, 110 00 Praha 1,
telefon: 222 310 951

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Eva Štichová, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v Kč: 59433011/0100, v EUR: 342781234555011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 57 vyšlo v listopadu 2011.

MK ČR E 10779